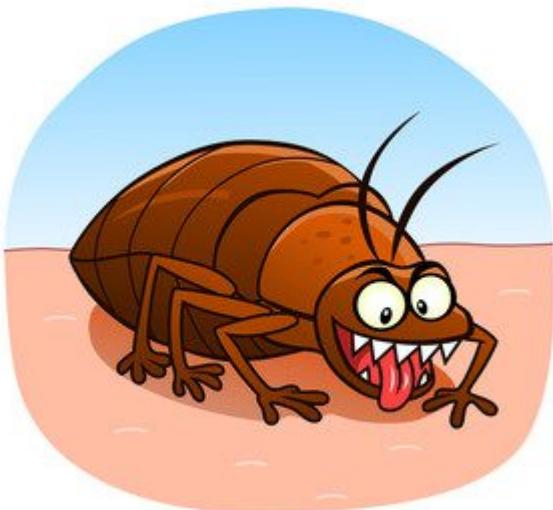

Dünýäniň iň uly patyşasy we tagtabiti / satiriki hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Satiriki hekaýalar, Sözler

написано kitapcy | 24 января, 2025

Dünýäniň iň uly patyşasy we tagtabiti / satiriki hekaýa
DÜNYÄNIŇ İŇ ULY PATYŞASY WE TAGTABITI

Bir bar eken, bir ýok eken... Kimsinde az bolan, kimsinde ýok eken. Garny dokuň gözü aç, gözü akyň garny dok eken. Uran uranyňky, gyran gyranyňky, kelle keseniňki bolan bir ýerde we ynsapdan nam-nyşan bolmadyk bir wagtda bir ýurt bar eken. Bu ýurduň ýasaýjylary ýylда bir gezek terezä münüp agramyny çekdiripdir, kim agyr bolsa, şolam ýurduň şa tagtyna oturypdyr. Şonuň üçinem ol ýerde ýasaýanlar patyşa bolmak üçin semrejek bolup durman iýip-içip ýörüpdir. Ýurtda jyrryk, arryk, gan-ýılıgi gurap giden bir adam bar eken. Olam iller ýaly gije-gündiz:

– Wah, patyşa bolaýsam... Wah, patyşa bolaýsam... – diýip ýörenmiş.

Diýmesine diýipdir pahyr, ýöne, ne gözünde ýasy, ne çanagynda aşy barmuş. Bende näme iýip-içip semresin?..

Bir gije külbesinde ýatyrka hart-hart gaşanmaga başlapdyr. Hem-ä süýji-süýji gaşanypdyr, hem bir ýandan aky-aky pikire çümüpdir:

– Ah, nädip patyşa bolsamka, nädemde patyşa bolarkam...

Şol iki arada-da süňküne ýelmeşip giden hamyny nämedir bir zat

dişläpdir. Arryk elini arkasyna aýlap, budunyň arasyňa seretse-de hiç zada gözü düşmändir. Elinden başga zat gelmäñoň, boýdan başa gaşanypdyr, dynmanam:

– Patyşa bolaýsam, patyşa bolaýsam... – diýipdir. Ol şeý diýip hümürdäp durka, gulagyna wyzzylda meñzes ses gelipdir. Arryk gulagyny ýapyryp diňşirgenipdir. Wazzoýdy şeýle diýärmiş:

– Bul adamyň gany-da ýok, jany-da...

Ol daňa çenli:

– Ah, patyşa bolaýsam... – diýip gaşandygyça, wyzzyldam:

– Munda ne gan, ne jan bar... – diýipdir.

Arryk:

– Kimaý bu?.. – diýip garaňka gygyrypdyr.

Garaňkydan:

– Men-dä, men!.. Tagtabiti! – diýip, ses çykypdyr.

– Nirde sen?

– Iki pilçe süňküň ortasında.

– Bärräk gelsene, ýüzüňi bir göreýin...

Tagtabiti adamyň arkasyndan aýlanyp, dyzynyň üstüne gelipdir.

Açlykdan ölere gelen tagtabitini alyp, iki barmagyň arasynda gyssaň, iňňäň ujy ýaly gany çykjaga meňzemändir. Arryk:

– Nämé diýip dursuň-ow?.. diýipdir.

Tagtabitem oňa:

– Bir gjeläp endamyňda aýlandym, sorar ýaly ýeke damja gan tapmadym. Özüň nämé diýip dursuň?.. – diýipdir.

Arryk tagtabitini iki barmagynyň arasyňa alyp, mynýratjak bolup durka, tagtabiti:

– Beýtme meni, men seniň patyşa bolmagyňa kömek edeýin... – diýipdir.

– Özüň-ä bir tagtabiti, meň patyşa bolmagyma nämé kömek edip biljekmişin?

– Sen meni sakla, menem seni saklaýyn. İkimizem semräris. Sen semrändoň patyşa bolarsyň, menem seň arkaňdan ýaşabererin.

– Meni seni nädip saklamalımyşym?

– Seniň duşmanyň dagy ýokmy? Meniň duşmanlaň ýanyňa äkit-de, goýber aralaryna. Men olaň ganyny soraýyn. Şeýle bir soraryn welin, haýranyň hekgerer. Sorup-sorup ganlaryny gotura derman edeýin. Senem olaryň elinde-ujunda nämesi bar bolsa, urarsyň jantaýnya.

Tagtabitiň aýdýan sözleri göwnüne jaý bolsa-da, oýlanyp-oýlanyp ýeke duşmanyň adyny berip bilmändir. Sebäbi, onuň duşmany bolmasa nämə... Arryk tagtabitä:

– Meniň duşmanym ýok ahyry – diýipdir.

Tagtabitem oňa:

– O nähili beýle bolýar? – diýipdir. Yer ýüzünde ýasaýan külli janly-jandaryň duşmany bar. Seniňem duşmanyň bardyr, özün bilýän dälsiň. Hany, bir otur-da oýlan bakaly...

Arryk oýlanmaga başlapdyr:

– Eýse duşmanym kim? Şumy, bumy, olmy, ýa-da başgasymy?

Tagtabiti:

– Belki-de bu sanaýanlaryň hemmesi seniň hakyky duşmanlaryňdyr, seň habaryň bolman biler. Iň gorkunç duşman – saňa güler yüz berýän mekir duşmandyr... – diýipdir.

Arryk:

– Dogry aýdýaň – diýipdir-de, tagtabiti alyp, goňsusynyň öýüniň penjiresinden içeri zyňypdyr. Özü-de çuwallaryň arasyна girip uklapdyr.

Ertesi aşam ýene:

– Ah, patyşa bolaýsam... Ah, patyşa bolaýsam... – diýip durka, ýene ses eşdipdir, ýone ses düýnküden biraz ýognas sesmiş.

Bir seretse, baýaky tagtabiti. Emma öñküsinden daýawlanan tagtabiti:

– Seret, bir gjede pisse ýalja boldum, meni äkit-de, düýnki ýere okla, duşmanyň ganyny soraýyn... – diýipdir.

Arryk tagtabitini alyp ýene goňsusynyň öýüne oklapdyr.

Ertesi aşam ýerhozynyň ululygyna deňleşen tagtabiti togalanyp-togalanyp gelipdir:

– Seret, gördüňmi, niçiksi boldum – diýipdir. – Sen maňa duşmanlaryň ganyny sordur, mundanam uly borun.

Arryk:

– Sen-ä semräp barýaň welin, maňa hiç zat bolanok – diýipdir.

– Gyssanma, kän wagt geçmäňkä şeýle bir semrärsiň welin, ahyrynda seni patyşa saýlamaga mejbür bolarlar.

Adam her gije tagtabitini goňsusynyň öýüne goýberipdir, ertesi gije tagtabiti dolanyp gelipdir. Her gelende-de öñküsinden biraz semräp gelipdir. Daýawlanyp-daýawlanyp, soňabaka hoz ýaly, alma ýaly, syçan ýaly bolupdyr.

Syçan ýaly bolansoň, goňsusy bu tagtabitiniň derdinden ýaňa öýünde arkaýyn ýatyp-turup bilmändir, çaga-çugasyny alyp başga ýere göçüpdir. Arrygam goňsusyndan galan öye göçüp barypdyr we onuň howlusyndaky ir-iýmişleri, ekinindäki gök önümleri iýip başlapdyr. Şeýde-şeýde arryk adam azajyk özünü tutupdyr.

Ýone tagtabiti:

- Meniň garnym aç, maňa sorar ýaly gan tap!.. – diýipdir.
Arryk "Eýsem meniň duşmanym kimkä?" diýip oýurganyp duranmyş.
- Düýn irden pylany ýagdaýyň soramady, şol seň duşmanyň bolaýmasyn?
- Hakykatdanam meniň duşmanym pylankesmikä? Hawa, ylaýyk şol!
Çünki ol maňa hiç salam berenok.
- Belki-de duşmanym, ine, şudur. Heý, häzire çenli maňa kömek eden ýeri boldumy?

Ol tagtabitini alyp her gije bir "duşmanyň" öýüne goýberipdir. Tagtabitem "duşmanlaryň" ganyny sora-sora pişik ýaly bolupdyr, hatda towşan bilen deňleşipdir. Ol bir öýün gapysyndan girdimi, bes, kim bolsa kekirtlewügine ýapyşyp, ganyny sorup öldürripdir.

Tagtabitiň eýesem ölen adamyň öýüne, mal-mülküne eýe bolupdyr. Eýe bolan zatlarynyň hasabyna iýip-içipdir, semräpdır. Yöne tagtabitem hiç durarly dälmiş. Zol:

- Maňa duşmanyň görkezsene, ganyny sorup alaýyn. Meniň garnym aç!.. – diýip duranmyş.

Tagtabiti adamçy bulldog ite dönüpdir. Kimi görse hyñranyp, üstüne topulypdyr. Eýesine gezek gelende bolsa, wepaly it ýalymyş, hiç haçan hojaýynynyň sözünden çykmaydyr. Arryk soňabaka tagtabitini ýüp bilen duşap goýupdyr. Her gezegem tagtabiti ýüpünden boşapdyr. Zynjyra baglap goýsa, zynjyrynam üzüm-üzüm edipdir. Gan sorup, garny doýan wagtam ýatyp dynjyny alypdyr, ajygyp başlasa-da bir ýerde durmandyr, zol gygyryp duranmyş:

- Ajygýan, maňa duşman tap, ganyny sorasym gelýär..
Arryk biriniň gyzyna sawçylyga gitse, onam bermeseler, gyzly ýeri özüne duşman saýyp, şobada üstüne tagtabitini küsgüripdir. Biri säwlik bilen aýagyny basaýsa:

- Waý, sen meniň duşmanym!.. – diýip, ony tagtabitä iýdirer eken.

Tagtabiti öküz ýaly bolupdyr. Arrygam semräbilşine semräpdır. Ahyrsoň patyşa saýlamak üçin agramyň çekdirmé wagtam gelip yetipdir. Adam şeýle bir agralan eken welin, agramy çekilende terezi jorta ikä bölünäýipdir.

Mähelle:

- Häzire çenli biziň başmyza bular ýaly uly patyşa gelmändi. Taryhymyzyň iň uly patyşasy... Yaşasyn uly patyşa!.. – diýip, alkyşlar içinde täze patyşany köşge göterip äkidipdirler. Yşnaksz tagtabitem patyşanyň gapdaljygynدا, tagtyň ýanynda

oturypdyr. Garaňky gatlyşan badyna-da gorsanmaga, gygyrmaga başlapdyr:

– Garnym aç... Sorar ýaly gan bolaýsa!..

Patyşa baş wezirini çagyryp:

– Šalygymyzda maňa duşmancylyk edýän kim bar bolsa, çalt tapyp getir! – diýipdir.

Baş wezir:

– Goýaweri, şahy-älem – diýipdir. – Ýurtda hiç kim saňa duşman däl. Siz zorluk ulanyp patyşa bolaňzok ahwetin... Siziň agramyňzy halk çekdi. Hemmelerden agyr bolanyňyz üçinem patyşa bolduňyz. Siziň duşmanyňyz ýok, bolubam bilmez!

Patyşa:

– Boljak zat däl! – diýip gygyrypdyr. – Heý, men patyşa bolarynam, meň duşmanym bolmazmy? Çalt boluň, maňa duşmanlarymy tapyp getiriň!

Baş wezir aňk bolup galsa-da, etjek alajy ýok. Patyşanyň permany... Ol ähli wezir-wekillere, wezir-wekillerem öz garamagydakylara buýruk beripdir:

– Nirede patyşamyzyň duşmany bar bolsa, tutup getiriň!

Duşman gözlenşik başlapdyr... Emma duşman ýok. Baş wezir öz kellesiniň giderinden gorkýandygy üçin:

– Kim saga seretse, patyşamyzyň duşmanydyr! – diýipdir.

Buýrukdan habary bolman saga seredenleri patyşanyň duşmany diýip getiripdirler. Tagtabiti bulary bir demde iýipdir. Näçe iýse-de doýmandyr:

– Men gan isleýän, gan! Ajygýan...

Ol başyny diwara uranda köşgüň sütünleri sarsyp gidipdir. Baş wezir:

– Kim çepe seretse patyşamyzyň duşmanydyr... – diýipdir.

Hiç kimse saga-sola seretmez ýaly bolupdyr. Ýalňyşyp seredenleri-de şobada düýrläp getiripdirler. Pil bilen deňleşen tagtabiti görgüllileriň üstüne böküp, ganlaryny sorupdyr we öñküdenem beter çișipdir. Ol:

– Ajygýan!.. – diýip gygyrdygyça ýer-gök sarsypdyr.

Tagtabitä duşman tapjak bolup, öne seredenleriň, yza seredenleriň, aşak bakanlaryň, ýokaryk bakanlaryň barsy duşman yqlan edilipdir. Mundan beýlæk ýurduň ýasaýjylary patyşanyň duşmanydyr öýdülüp janlaryndan jyda düşmejek bolup, gözlerini ýumup, hiç zada seretmän gezipdir. Emma patyşa:

– Maňa duşman lazym. Bejit, duşman tapyň!.. – diýip arlapdyr.

Arlamaz ýalymy? Gan sora-sora köşke sygmaz ýaly derejede

ulalan tagtabiti şeýle bir hyýrsyzlaşypdyr welin, patyşanyň öz ýüzüne:

– Ya-ha maña sorar ýaly gan taparsyň, ýa-da men seniň ganyň soraryn! – diýip başlapdyr.

Patyşa oňa duşman tapyp bermese-hä, janyndan goni el üzäýmeli. Patyşanyň duşmany bolmajak bolup il-gün öýünden çykman oturypdyr. Näme etsinler dagy?

Ýurtda "Duşman gözläp-tapma" gullugy döredilipdir. Tagtabit  her gün öñküsinden has köp duşman gerek bolandoň, gullugam gün geçdigi  gerimini giñeldipdir, ulalypdyr. Herkes öz janyny gorajak bolup, kimem bolsa biriniň üstünden:

– Şul adam patyşamyzyň duşmany! – diýip, habar berm ge başlapdyr.

N me etselerem, tagtabitiň garny doýmandyr. Nädip doýsun? Ol gan sordugya  isip,  isdig e-de ajyg an eken.

 Y nden çykman bukulyp ýatan adamlary zor bilen daşary çykaryp:

– Şu gün hepd niň näçinji günü? – diýip sorag beripdirler.

Şol gün çarşenbe bolsa:

– Şu gün çarşenbe... – di enleri patyşanyň duşmany diýip, şobada güpbasdy edipdirler we tagtabitiň öňüne zy ypdyrlar.

 Sonu n üçinem hemmeler çarşenb  pen enbe di m ge başlapdyr.

 Yone bulam az bolupdyr.

Tagtabitiň aýagy ýerde bolsa, arkasy buluda ýetipdir.

 oderejede ulalypdyr. Ol patyşanyň ýüzüne hy ranyp:

– Bol, maña duşman gany tapsana, ajyg an!  ogsam se n öz ni ýuwdar goýb rin! – di y ärmi .

Patyşa tagtabitiden gorkusyna töweregind ki herkesi duşman saýmaga başlapdyr. Köşkde kim bar bolsa:

– Siz meni  duşmanym!... – diýip gygyrypdyr, olary tagtabitiň tamdyryň agzy ýaly gi n we alawlap duran agzyna atypdyr.

Wezir-wekillerini , i n ýakyn adamlaryny  barsyny, ahyrynda "Duşman gözl p-tapma" gullugyny-da tagtabite şam edipdir.

Tagtabiti şeýle bir ulalypdyr welin, ers-mers bolup giden m hnet göwresini  labyryny ýurdu n üst ne atypdyr. Ol ä nini hatap ýaly açyp, ýylany  dili ýaly dilini iki ana a lap:

– Ajyg an!... Ma a sorar ýaly gan tap! – di yipdir. Patyşa sagyna- epine, öňüne-yzyna göz a lapdyr, görse öz nden başga adam ýok. Ga maga başlapdyr.  Yone ga cyp nir  gitjek, nir  cenli ga cjak? Epe  patyşa tagtabiti  ýanynda büre e-de ýokmu . Tagtabiti patyşany barmagyny  ujundaky agajy  şahasy ýaly

uzynlykdaky ýeke gylyna dolap alypdyr.
– Maňa duşmanyň görkez, men onuň ganyny soraýyn. Ajygýan!.. –
diýip, agzyndan ot sowrupdyr.
Patyşa tagtabitiň öñünde ýer bagyrtlap aglap-eňrese-de, peýda
etmändir.
– Maňa duşmanyň görkez, ganyny soraýyn.
Patyşanyň sag eliniň süyem barmagy öz döşüne uzalypdyr.
Tagtabiti "Hü-üp-pp" edägetdin, dünýäniň iň uly patyşasyny
demine çekip goýberipdir.
Eziz NESIN.

Terjime eden: Has TÜRKMEN. Satiriki hekaýalar